

כלים להערכת אקלים בטיחות בענף הבנייה

ד"ר אשר פרדו – מחלקת המחקר

ענף הבנייה נותר אחד מענפי התעסוקה המסוכנים ביותר. המספר השנתי של תאונות עבודה קטלניות בענף זה בישראל גבוה ממספר זה בענפי התעסוקה האחרים והוא עלה בשנת 2019 בהשוואה לשנים קודמות. בארה"ב היוו עובדים בבנייה בשנת 2016 פחות מ-7% מכלל המעוסקים (עפ"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של העבודה בארה"ב, 2016), אך לענף זה השתייכו כמעט 20% מכלל ההרוגים בנסיבות תעסוקתיות בשנה זו). עובדים בבנייה בארה"ב עומדים בפני סכנות יומיות הגורמות לכך שיחוו שיעור פגיעות הגבוה ב-44% מהממוצע הארצי.

במהלך הזמן הוסט דגש מהסתמכות על אינדיקטורים רטרופקטיביים המתבססים על העבר, כמו שכיחות אירועים מחויבי תיעוד, לעבר התמקדות במדדים מובילים, שמדידתם יכולה לאפשר לחברות לפקח באופן יזום ולשפר ללא הרף את סביבת הבטיחות שלהם. אחד האינדיקטורים המובילים שכבר הוכח כמנבא באופן אמין ועקבי מגוון תוצאות הקשורות לבטיחות הוא אקלים בטיחות ארגוני.

אקלים בטיחות ארגוני מוגדר כתפיסות משותפות בקרב מנהלים ועובדים ביחס למה שמתוגמל, צפוי, מוערך וזוכה לחיזוק במקום העבודה בכל הקשור לבטיחות (זהר, 1980). אקלים זה יכול להשפיע לטובה על ידע, מוטיבציה, עמדות והתנהגויות בטיחותיות של עובדים, כמו גם להפחית פציעה בפועל (Clarke, 2010, Probst et al., 2008, Probst and Estrada, 2010, Zohar, 2010). חוקרים באוניברסיטת המדינה (state university) במדינת וושינגטון בארה"ב בשיתוף עם המרכז למחקר והדרכה בבנייה (CPWR) פיתחו כלי תקף ואמין להערכת אקלים הבטיחות עבור חברות בנייה. כלי זה מאפשר לחברות להעריך בעצמן את אקלים הבטיחות שלהן. הכלי נקרא S-CAT (Safety Climate Assessment tool) והוא האמצעי הראשון מבוסס-קטגוריות להערכת אקלים הבטיחות, שמיועד לענף הבנייה. מדובר במדריך מקוון הניתן לשימוש בחינם, שמספק לחברות בנייה בכל גודל את ההזדמנות להעריך את האקלים הבטיחות בארגונם ובאתרי העבודה שלהם. המשתמשים מגיבים ל-37 פריטים נפרדים המתפרסים על פני 8 גורמים אקלים בטיחות וזוהו על ידי מומחים בנושא הבנייה שהשתתפו בסדנת אקלים/תרבות בטיחות בחסות CPWR והמכון הלאומי לבריאות ובטיחות תעסוקתית בארה"ב (NIOSH).

להלן שמונה גורמי אקלים בטיחות שנמדדים ב-S-CAT:

- הפגנת מחויבות ניהולית
- יישור קו ושילוב הבטיחות כערך
- הבטחת נשיאה באחריות בכל רמות הארגון
- שיפור מנהיגות הבטיחות באתרי העבודה
- העצמת עובדים והגברת מעורבות
- שיפור התקשורת
- הכשרה בכל הרמות
- עידוד מעורבות בעלים / לקוח

כדי להעריך אם 8 הגורמים יכולים למדוד באופן אמין את אקלים הבטיחות באמצעות ה-S-CAT ערכו החוקרים ניתוח גורמים באמצעות נתונים שנאספו מכ- 900 נשאלים. התוצאות תמכו בתבנית המכילה את שמונה הגורמים. כדי להעריך האם מדובר במדד תקף שיכול לעזור להסביר את תוצאות הבטיחות בפועל, החוקרים חישוב מתאמים בין ציוני S-CAT של החברות לבין שיעורי האירועים מחויבי התיעוד שלהם ומצאו שכל שציוני ה-S-CAT היו גבוהים יותר, כך אחוז האירועים מחויבי התיעוד היה נמוך יותר.

לאחר השלמת ה-S-CAT מקבלות החברות דוח מותאם המספק משוב מפורט על רמת הבשלות של אקלים הבטיחות בהן בהשוואה לזו של חברות אחרות שהשלימו קודם את ה-S-CAT. לאחר מכן חברות יכולות להשתמש בחוברת העבודה של CPWR בנושא אקלים בטיחותי כדי למצוא רעיונות להתערבות בניהול הבטיחות, במטרה לחזק אינדיקטורים עם ציון נמוך. במועד מאוחר יותר ניתן יהיה לבצע מחדש את ה-S-CAT - כדי להעריך את היעילות של הצעדים שננקטו.

המדריך הוא חוברת המכילה שמונה פרקים על פי שמונה האינדיקטורים המובילים ובכל פרק חמישה מאפיינים המתארים את האינדיקטור. חמישה מאפיינים אלה מדורגים על סקלת ציון. להלן דוגמה לחמש הדרגות ומאפייניהן, מהנמוכה לגבוהה, עבור האינדיקטור של הפגנת מחויבות ניהולית:

האתר לא נמצא תחת תשומת לב של ההנהלה – ההנהלה מבקרת באתר לעתים רחוקות וכשהיא נוכחת היא מהווה מודל חלש לתיפקוד כיוון שהמנהלים מפרים מדיניות ונהלי בטיחות. עובדים המעלים בעיות ודאגות בפני המנהלים נתפסים כגורמי צרות וטענותיהם אינן נענות.

ההנהלה מגיבה רק לאחר אירוע (תגובה ריאקטיבית) – ההנהלה מעורבת רק לאחר התרחשות אירוע. המנהלים מאשימים את העובדים ומביאים להשעייתם עד פיטורים. תקנות ונהלי בטיחות מיושמים רק לאחר אירוע או לאחר מבדק שתוצאותיו שליליות. המנהלים מתמקדים בתגובה על הפרת נהלים ועל פגיעות ולא במניעה.

ציות לתקנות ונהלים – ההנהלה ממלאה את חובת התקנות ונהלים נלווים אך לא יותר מכך. מנהלים משתתפים במבדקי בטיחות, אך פעולות מתקנות מתמקדות על העובד יותר מאשר על חסרונות תכנית הבטיחות באתר.

התנהגות פרואקטיבית של ההנהלה – ההנהלה יוזמת ומשתתפת במבדקי בטיחות. מנהלים משתפים עובדים, מחפשים מהם משוב ומתייעצים איתם בנוגע לזיהוי סיכונים ודרכים לצמצומם. מנהלים עורכים ביקורי פתע באתר ומציינים את הערכתם בפני עובדים המזהים סיכונים, עובדים באופן בטיחותי ושומרים גם על בטיחות העובדים האחרים. מנהלים משתתפים בפיתוח תכנית בטיחות ומספקים משאבים מתאימים להבטיח אקלים בטיחות חיובי. תכניות בטיחות ומדיניות מרועננים מדי שנה כדי להבטיח אפקטיביות ורלוואנטיות שלהן.

מתן דוגמה לחיקוי – ההנהלה משלבת בטיחות בכל פגישה ומעורבת בשיפור מתמיד של תנאי הבטיחות ובצמצום סיכונים. מבדק מתבצע ע"י בודקים חיצוניים כדי להעריך את ביצועי הבטיחות של ההנהלה הבחירה. האחריות להשגת יעדים שנתיים נופלת על המנהלים. קיים ניתוח מגמות הקשורות בבטיחות ומתקיים תהליך פורמאלי של פעולה מתקנת.

חמש דרגות ההערכה בסקלה חוזרות בכל אינדיקטור של אקלים בטיחות, אך עם מאפיינים רלוואנטיים לאותו אינדיקטור. בנוסף, מספקת התכנית עבור כל אינדיקטור שאלון תחזיות קצר בו מתבקש המנהל לציין עבור אתר העבודה מה הסטטוס של המאפיין המייצג מתן דוגמה לחיקוי – האם הוא קיים או מה הצפי להחלתו. מאפיין זה מורכב בשאלון מחמישה סעיפים כלהלן: פיתוח מדיניות בטיחות נהלים ומדריך הצועדים בשורה אחת עם ערכי החברה וסדרי העדיפויות שלה; מימוש נראות כלפי העובדים ושימוש בהתנהגות בטיחותית נכונה; הקצאת משאבים ליישום פעילויות בבטיחות באופן אפקטיבי; השתתפות פעילה בישיבות; חתירה לאפס סיכונים ואפס תאונות; יצירת תהליך פורמאלי לפעולות מתקנות.

החוברת נועדה לסייע למנהלים ואחראים על הבטיחות ללמוד על שמונה האינדיקטורים המובילים כדי לחזק אותם במקום העבודה ולצמצם תאונות, מפגעים וסיכונים. מומלץ לאמצה לצורך זה. טרם פורסמו מחקרים שבדקו את אפקטיביות הכלי לאורך זמן.

מקור:

<https://blogs.cdc.gov/niosh-science-blog/2019/10/22/s-cat/>

https://www.epwr.com/sites/default/files/research/Safety_Climate_Workbook_and_SCAT_092116.pdf